

หนี้สินของสามีภริยา ตามกฎหมายครอบครัวไทย

4.1 หนี้สินระหว่างสามีภริยาที่มีต่อกัน

ก่อนการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ความรับผิดชอบในหนี้สินระหว่างสามีภริยาด้วยกันเองนั้น มีแนวความคิดว่าสามีภริยาเป็นบุคคลเดียวกันในทางทรัพย์สินทางแพ่ง หากชายหญิงมีหนี้สินเกี่ยวค้ำกันมาอยู่กินเป็นสามีภริยากันแล้ว สิทธิและหน้าที่ของเจ้าหนี้ถือได้ว่าตกมาเป็นของคนๆเดียวกัน หนี้สินจะบังคับไป ดังปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 176/128 ที่ได้ตัดสินว่าชายหญิงเป็นหนี้สินกัน แลได้มาเป็นัวเมียกัน หนี้สินระหว่างกันเป็นอันยกเลิก¹ ย่อมเห็นได้ว่าแม้ก่อนการสมรส ชายหญิงจะเคยเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันมาก่อน แต่หากได้สมรสกันเป็นสามีภริยาภายหลังกฎหมายให้ถือว่าหนี้สินที่สามีภริยามีต่อกันก่อนการสมรสเป็นอันยกเลิก จึงไม่มีหนี้สินที่สามีภริยาจะบังคับกันภายหลังสมรสอีกต่อไป

ต่อมาเมื่อมีการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 จนถึงปัจจุบันไม่มีบทบัญญัติใดที่ห้ามมิให้สามีและภริยาทำนิติกรรมต่อกัน ดังนั้นสามีภริยาสามารถทำสัญญาระหว่างกันได้ และย่อมจะมีหนี้สินต่อกันได้เช่นกัน โดยอาจเป็นหนี้อันเกิดจากการทำสัญญาในระหว่างสมรสหรืออาจทำสัญญากันมาก่อนการสมรสก็ได้ นอกจากนั้นสามีภริยาอาจเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันจากการทำละเมิดก็ได้ แม้เป็นหนี้ที่สามีภริยาเป็นหนี้ระหว่างกันเองมาก่อนสมรสก็ยังคงเป็นเจ้าหนี้ลูกหนี้กันดังเดิมหลังจากที่สมรสแล้ว ไม่มีกฎหมายใดบัญญัติให้หนี้ระหว่างกันนั้นดับสูญ แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติสามีภริยาไม่สามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งได้ เว้นแต่จะเข้าตามข้อยกเว้นที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเท่านั้น เนื่องจากคงเป็นเพราะเกรงจะเกิดการแตกร้างขึ้นในครอบครัวทำให้ครอบครัวตั้งอยู่ไม่ได้²

¹ นาย เข็มยง เนติบัณฑิต, โรงเรียนกฎหมายฝัวเมีย, ดำเนินตามความหมายลักษณะฝัวเมียแล ลักษณะอื่นๆ ในกฎหมายราชบุรี, (พิมพ์ครั้งที่ 2 โรงพิมพ์พานิชกุลผลสามเพ็ง กรุงเทพมหานคร 2456),น.94.

² วลัยพรรณ อินทวิมล, "การบังคับคดีแก่ทรัพย์สินของสามีและหรือภริยาตามบรรพ 5," (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550),น.27.

ข้อยกเว้นที่ให้สามีภริยาสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินของคู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 มาตรา 1479³ นั้น กำหนดไว้เฉพาะกรณีค่าอุปการะเลี้ยงดูที่ยังมีชำระตามคำพิพากษาของศาลเท่านั้น

ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2519 ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่องค่าฤชาธรรมเนียมที่ยังไม่ได้ชำระตามคำพิพากษาของศาลเข้าในข้อยกเว้นด้วยตามมาตรา 1487⁴ และเมื่อได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 10) พ.ศ. 2533 ก็ได้มีการเพิ่มเติมข้อยกเว้นเข้าไปใหม่ และใช้มาถึงปัจจุบันโดยบัญญัติ ดังนี้

“มาตรา 1487 ในระหว่างที่เป็นสามีภริยากัน ฝ่ายใดจะยึดหรืออายัดทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่เป็นการยึดหรืออายัดทรัพย์สินในคดีที่ฟ้องร้องเพื่อการปฏิบัติหน้าที่หรือรักษาสติธรรมระหว่างสามีภริยาตามที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายนี้หรือที่ประมวลกฎหมายนี้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้สามีภริยาฟ้องร้องกันเองได้ หรือเป็นการยึดหรืออายัดทรัพย์สินสำหรับ ค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าฤชาธรรมเนียมที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาของศาล”

ในปัจจุบันนอกจากการยึดทรัพย์สินสำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าฤชาธรรมเนียมที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาแล้ว สามีภริยายังสามารถยึดหรืออายัดทรัพย์สินระหว่างกันได้ ในคดีที่ฟ้องร้องกันเพื่อการปฏิบัติหน้าที่หรือรักษาสติธรรมระหว่างสามีภริยาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ในบรรพ 5 ได้อีกด้วย

คดีที่ฟ้องร้องกันเพื่อปฏิบัติหน้าที่หรือรักษาสติธรรมระหว่างสามีภริยาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้สามีภริยาฟ้องร้องกันได้ เช่น คดีฟ้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้แยกกันอยู่เป็นการชั่วคราวและขอค่าอุปการะเลี้ยงดู ตามมาตรา 1462 คดีที่ฟ้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองคู่สมรสที่วิกลจริตให้มีความปลอดภัยทางกาย ทางจิตใจ หรือทางทรัพย์สิน ตามมาตรา 1464 คดีฟ้องหย่าและขอให้ศาลมีคำสั่งชั่วคราวเกี่ยวกับเรื่องที่พักอาศัยและค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ตามมาตรา 1530 ฯลฯ เหล่านี้ สามีภริยามีสติธรรมยึดหรืออายัดทรัพย์สินเพื่อบังคับคดีได้⁵

³ มาตรา 1479 ในระหว่างที่เป็นสามีภริยากัน ฝ่ายใดจะยึดทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่สำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดูที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาของศาล

⁴ มาตรา 1487 ในระหว่างที่เป็นสามีภริยากัน ฝ่ายใดจะยึดทรัพย์สินของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่สำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดู และค่าฤชาธรรมเนียมที่ยังมิได้ชำระตามพิพากษา ของศาล

⁵ ประสพสุข บุญเดช, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2553), น.289

คำพิพากษาฎีกาที่ 4382/2540 การห้ามมิให้สามีภริยายึดหรืออายัดทรัพย์สินของอีก ฝ่ายหนึ่งตามมาตรา 1487 ไม่ใช่ห้ามมิให้อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องร้องอีกฝ่ายหนึ่งให้แบ่งทรัพย์สินที่เป็นกรรมสิทธิ์รวมที่มีอยู่ก่อนสมรส เมื่อโจทก์มีหนังสือขอแบ่งที่ดินดังกล่าวไปยังจำเลยแล้วจำเลยไม่แบ่งให้โจทก์ โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องจำเลยให้แบ่งที่ดินได้ตามมาตรา 1363

4.2 หนี้สินของสามีภริยาที่มีต่อบุคคลภายนอก

4.2.1 หนี้ส่วนตัวของสามีภริยา

ก่อนการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรพ 5 พ.ศ.2478 กฎหมายลักษณะ กู้หนี้ยกเทศที่ 18 ได้บัญญัติไว้ว่า “ถ้าผู้นั้นมิรู้เป็นสัจว่า หญิงหากู้มาเลี้ยงลูกเข้าช้ำคน ถ้าเขาจะ ยอกันให้ชายใช้แต่ครั้ง ถ้าหญิงกู้มาบำเรอชู้ แลพ่อแม่พี่น้องมันให้หญิงใช้แต่ผู้เดียว ... ถ้าชาย กู้มาเลี้ยงลูกเข้าช้ำคน แลหญิงมิรู้ ถ้าเขาจะยอกัน ให้ใช้คนละกึ่ง ถ้าชายกู้มาบำเรอชู้สาวพ่อแม่พี่น้อง มันเอง ให้ชายใช้แต่ผู้เดียว...”

ตามกฎหมายลักษณะกู้หนี้ กรณีที่สามีหรือภริยาฝ่ายเดียวเป็นผู้ก่อให้เกิดหนี้ต้องพิจารณา ว่าหนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นนั้นเกิดประโยชน์กับครอบครัวหรือไม่ ในกรณีที่สามีเป็นผู้ก่อให้เกิดหนี้ หากหนี้นั้นไม่ได้ก่อขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ครอบครัวแล้ว ย่อมถือเป็นหนี้ส่วนตัวของสามีแต่ผู้เดียว⁶ เช่นเดียวกัน หากเป็นหนี้ที่ภริยาก่อขึ้นโดยมิได้นำมาใช้จ่ายเพื่อครอบครัว ถือเป็นหนี้ส่วนตัวของ ภริยาเช่นกัน โดยสามีไม่ต้องร่วมรับผิดชอบใช้หนี้ด้วย เช่น ภริยาทำหนี้สินขึ้นโดยเป็นผู้ค้าประกัน ผู้อื่น ซึ่งมิได้นำประโยชน์อันใดมาสู่สามีด้วยนั้น สามีไม่ต้องรับผิดชอบ⁷ นอกจากนั้น หนี้อันเกิด จากการกระทำผิดอาญาบางกรณี เช่น การที่ภริยายักยอกทรัพย์ซึ่งรับมาจากเจ้าทรัพย์โดยสามีไม่ รู้เห็นยินยอมอนุญาตหรือให้สัตยาบันนั้น เมื่อเจ้าหนี้ฟ้องภริยาเป็นจำเลยและศาลตัดสินลงโทษ ภริยากับให้ใช้ราคาทรัพย์ เจ้าทรัพย์จะยึดทรัพย์ซึ่งเป็นสินบริคณห์ระหว่างสามีภริยาหาได้ไม่⁸

หากสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งก่อให้เกิดหนี้ที่จะต้องรับผิดชอบส่วนตัวตามกฎหมาย ลักษณะกู้หนี้มิได้มีการลำดับในการบังคับชำระหนี้เอาที่ทรัพย์สินของสามีและหรือภริยาแต่

⁶ หลุยส์ คูปลาตร์, สถานะของหญิงมีสามีในประเทศไทย, แปลโดย ไพโรจน์ กัมพูสิริ, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,2533),น. 63.

⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 740/2471

⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 387/2477

อย่างไร มีเพียงแต่กำหนดความรับผิดชอบที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นโดยมิได้ก่อเพื่อประโยชน์ของครอบครัว คู่สมรสฝ่ายที่ไม่ได้ก่อหนี้หนี้ไม่ต้องรับผิดชอบร่วมด้วย

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 พ.ศ.2478 มาตรา 1479 บัญญัติว่า “ถ้าสามีหรือภริยาต้องใช้หนี้เป็นส่วนตัว ให้ใช้ด้วยสินส่วนตัวของ ฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ใช้จากสินบริคณห์ที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น” และเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ.2519 ได้มีการแก้ไขถ้อยคำในต้วบทเป็นมาตรา 1488 ที่บัญญัติว่า “ถ้าสามีหรือภริยาต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวเพื่อชำระหนี้ที่ก่อไว้ก่อนหรือระหว่างสมรส ให้ชำระหนี้หนี้ด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ชำระด้วยสินสมรสที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น” เพื่อให้สอดคล้องกับประเภททรัพย์สินของสามีภริยาที่ได้มีการยกเลิกทรัพย์สินประเภทสินบริคณห์ไป แต่ก็มีได้แก้ไขเนื้อหาของกฎหมายแต่อย่างใด โดยสาระสำคัญของบทบัญญัติก็คือ เมื่อสามีภริยาได้ก่อหนี้ในระหว่างสมรสอันจะต้องรับผิดชอบในหนี้หนี้เป็นการส่วนตัวแล้ว จะต้องชำระหนี้หนี้ด้วยสินส่วนตัวของตนก่อน หากยังเหลือหนี้อยู่จึงจะเอาทรัพย์สินที่เป็นส่วนของตนในสินบริคณห์หรือสินสมรสมาใช้หนี้ได้⁹

ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ประสพสุข บุญเดช ได้ให้ความหมายของหนี้ส่วนตัวว่าหมายถึง หนี้ที่สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้ก่อหนี้จะต้องรับผิดชอบในหนี้หนี้เป็นส่วนตัว ซึ่งคู่สมรสอีกฝ่ายไม่มีความรับผิดชอบในหนี้หนี้ด้วย โดยหลักแล้วคู่สมรสฝ่ายใดเป็นผู้ก่อให้เกิดหนี้หนี้ หนี้ที่เกิดขึ้นก็เป็นหนี้ส่วนตัวของฝ่ายนั้น (separate debt) เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นว่าเป็นหนี้ร่วมตามมาตรา 1490¹⁰

ผู้เขียนเห็นว่าต้วบทมาตรา 1488 นี้ ความหมายของหนี้ส่วนตัวเน้นไปในเรื่องความรับผิดชอบของผู้ก่อหนี้ ซึ่งเป็นไปตามหลักทั่วไปว่าเมื่อผู้ใดเป็นผู้ก่อหนี้ย่อมต้องรับผิดชอบในหนี้หนี้ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ก่อหนี้ต้องรับผิดชอบด้วย ดังนั้นเมื่อสามีหรือภริยาก่อให้เกิดหนี้ซึ่งอาจมีมูลเหตุแห่งหนี้ที่เกิดจากการเข้าทำนิติกรรมสัญญาหรืออาจมีมูลหนี้จากนิติเหตุด้วยการทำละเมิด โดยหลักสามีหรือภริยาฝ่ายที่ก่อให้เกิดหนี้หนี้จะต้องรับผิดชอบในหนี้หนี้ด้วยตนเอง คู่สมรสอีกฝ่ายไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้หนี้ด้วยอันเป็นความหมายของหนี้ส่วนตัว เว้นแต่กฎหมายจะได้บัญญัติให้คู่สมรสอีกฝ่ายที่ไม่ได้ก่อหนี้ต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้หนี้ด้วย ดังเช่นที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 บัญญัติไว้ในมาตรา 1490 (1)-(4) หรือบทบัญญัติในเรื่องละเมิดที่กำหนดให้บุคคลที่ไม่ได้ทำละเมิดต้องรับผิดชอบร่วมกับผู้ทำละเมิด ตามมาตรา 425 หรือ 429 เป็นต้น

⁹ วลัยพรรณ อินทวิมล, อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 2*, น. 32.

¹⁰ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 5*, น.275.

4.2.2 หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา

ก่อนการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ.2478 การก่อหนี้สินของสามีหรือภริยาในระหว่างสมรสมีหลักการที่แตกต่างกันคือ หากสามีเป็นผู้ก่อหนี้ขึ้นฝ่ายเดียว ได้มีกฎหมายลักษณะกู้หนี้ยืมสินที่ 21 บัญญัติว่า “ถ้าผู้แลบิดามารดาแลนายเงินทำสารกรมทันทเอาชื่อลูกเมียทาสไทใสในกรมทันทนั้นด้วย ท่านว่าเปนสิท แม้นแลเจ้าสินบอกก็ตีมิได้บอกก็ตีแก่ผู้มีชื่อในสารกรมทันทนั้น ท่านให้เสียโดยกระบิลคนซึ่งชื่อนั้น” กล่าวคือ เมื่อกิจการที่สามีกระทำลงนั้นเกิดความรับผิดเป็นหนี้ขึ้นแล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องเอาจากสินบริคณห์ได้ทั้งหมด ซึ่งตามหลักความคิดธรรมดาว่าสามีภริยาเป็นหนี้แทนซึ่งกันและกันได้ โดยความสัมพันธ์ในการหาเลี้ยงชีพการใดที่สามีกระทำลงและเกิดความรับผิดเป็นหนี้ขึ้นก็เพื่อประโยชน์แก่ภริยาและครอบครัว ฉะนั้นหนี้สินที่สามีเป็นผู้ก่อขึ้นจึงควรมีผลผูกพันสินบริคณห์ส่วนของภริยาด้วยและยิ่งกว่านั้นยังผูกพันถึงสินส่วนตัวของภริยาอีกด้วย¹¹

แต่หากเป็นกรณีที่ภริยาฝ่ายเดียวเป็นผู้ก่อหนี้ขึ้นโดยการกู้ยืม กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ได้อธิบายว่า “หญิงมีผู้ให้ดูลักษณะกู้หนี้ ซึ่งมีว่า เมียหลวงมีอำนาจกู้หนี้ได้ แต่เมียน้อยเมื่อทำสัญญาแล้ว ต้องบอกผู้ให้รู้ยินยอม อนึ่งลักษณะกู้หนี้นั้น ท่านองเปนว่าเมื่อเมียทำสัญญาตามข้อบังคับนี้แล้วผู้เมียต้องรับผิดชอบด้วย ซึ่งมีข้อสงสัยว่าเมียน้อยทำสัญญาไม่บอกให้ผู้รู้จะฟ้องเมียน้อยเรียกสินไหมจากทรัพย์ส่วนตัวของเขาได้ฤาไม่ คิดว่าได้”¹² ดังนั้นจำต้องแยกว่าเป็นภริยาหลวงหรือภริยาอันดั่งรองเป็นผู้ก่อหนี้ ภริยาหลวงมีสิทธิไปก่อหนี้โดยไม่ต้องได้รับยินยอมจากสามี ตามกฎหมายลักษณะกู้หนี้ยืมสินที่ 17¹³ สามียังต้องรับผิดชอบต่อเงินต้นโดยไม่ต้องใช้ดอกเบี้ย เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้ในส่วนที่เป็นเงินต้นจากสินสมรสและสินเดิมทั้งหมดของสามี แต่ในส่วนที่เป็นดอกเบี้ยจะบังคับชำระได้จากสินเดิมส่วนที่เป็นของภริยาเท่านั้น จะไปบังคับ

¹¹ ทองเปลว ชลภูมิ, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว, (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรนิติ, 2478), น. 182.

¹² กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์, น.142 น.143 อ้างใน วลัยพรรณ อินทวิมล, อ้างแล้ว เซึ่งอรรถที่ 2, น.36.

¹³ “เมียขันทมาทหลวงไปกู้หนี้ยืมสินท่าน เจ้าหนี้มิได้บอกกล่าวให้ผู้มันรู้ ท่านว่าให้แต่ต้นสินค่าท่านคืน อย่าให้เสียต้นของท่าน ถ้าบอกผู้มันให้รู้ ให้เอาดอกเป็นข้าง ถ้าผู้มันเห็นมีสำคัญแกงใดด้วยเมียมัน ท่านว่าให้เอาตนแลดอกแก่ลูกทันทนั้นจึงเต็ม”

เอาจากส่วนของสามีไม่ได้¹⁴ แต่หากเป็นกรณีที่เป็นภริยาลำดับรองเป็นผู้ก่อนนี้ สามีไม่ต้องรับผิดชอบใช้หนี้ด้วย เว้นแต่ฝ่ายสามีจะได้ให้ความยินยอมตามกฎหมายลักษณะกึ่งหนี้กึ่งสินที่ 15¹⁵ ซึ่งจะเห็นได้ว่าตามกฎหมายลักษณะกึ่งหนี้กึ่งสินแม้ภริยาน้อยจะเป็นภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่การที่ภริยาน้อยก่อนนี้ก็กลับไม่ผูกพันสินบริคนห์

นอกจากนั้น หากเป็นหนี้ที่เกิดจากภริยาไปทำละเมิดจนต้องใช้จ่ายสินไหมทดแทนเมื่อเจ้าหนี้ฟ้องให้ภริยาต้องรับผิดชอบเป็นจำเลยคนเดียว สามีก็ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายสินไหมทดแทนเนื่องจากสามีมีหน้าที่ต้องระวังรักษาภริยาของตนเช่นเดียวกับสัตว์ดุร้าย ถ้าภริยาไปทำร้ายเข้าผู้เสียหายฟ้องขอยึดสินบริคนห์ของสามีใช้จ่ายสินไหมทดแทนได้¹⁶ ซึ่งเป็นมุมมองถึงฐานะของสตรีในสังคมสมัยก่อน แต่ในปัจจุบันฐานะของสตรีได้รับการยอมรับและมีความเสมอภาคกันทั้งชายและหญิง

จึงเห็นได้ว่าในสมัยก่อนการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ.2478 กฎหมายลักษณะกึ่งหนี้กึ่งสินยังไม่มีการบัญญัติไว้ว่าหนี้ประเภทใดบ้างเป็นหนี้ที่สามีและภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกันอย่างเช่นลูกหนี้ร่วม แต่เนื่องจากสามีมีความสามารถในการก่อหนี้เพื่อผูกพันสินบริคนห์ได้อย่างไม่จำกัดเพราะถือเป็นการกระทำในฐานะหัวหน้าครอบครัวและเป็นตัวแทนของภริยา จึงทำให้ภริยาต้องมีความรับผิดชอบร่วมด้วยเสมอ อย่างไรก็ตามโดยหลักการแล้วหากหนี้ที่สามีหรือภริยาก่อให้เกิดขึ้นนั้น ได้ก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ของครอบครัว แม้สามีหรือภริยาฝ่ายเดียวก่อให้เกิดหนี้ขึ้น ทั้งสามีและภริยาก็น่าจะมีความรับผิดชอบใช้หนี้ขึ้นนั้นอย่างเช่นลูกหนี้ร่วมด้วยกันทั้งสิ้น

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ.2478 ได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา 1482 ว่า

“หนี้ซึ่งก่อขึ้นในระหว่างสมรสดังต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็นหนี้ร่วมกัน

- (1) หนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดู รักษาพยาบาลครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควร
- (2) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินบริคนห์
- (3) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

¹⁴ หลุยส์ ดูปลาตร์, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 6, น. 64.

¹⁵ “ผู้ใดรู้ว่าผู้เป็นเมียขอยืมเงิน...มิได้บอกกล่าวแก่ผู้...ให้รู้ท่านว่าเจ้าสินนั้นใจง่าย ถ้ามันมีสินเมื่อใดจึงให้เอาแก่มันเมื่อนั้น...ถ้าเจ้าสินได้บอกกล่าวแก่ผู้...ให้รู้ให้ยอม...แล้ว ให้เจ้าผู้...นั้นใช้สินท่าน...”

¹⁶ หยุด แสงอุทัย หมายเหตุท้ายคำพิพากษีกาที่ 387/2477

- (4) “หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน”

จากการค้นคว้าต้นร่างของมาตราดังกล่าวพบว่า ร่างกฎหมายมีพื้นฐานมาจากกฎหมายลักษณะกู้หนี้ และกฎหมายลักษณะผิดเมีย เช่น หนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดูตาม (1) มีพื้นฐานมาจากกฎหมายลักษณะกู้หนี้บทที่ 18 ซึ่งให้สามีรับผิดชอบในหนี้ที่ภริยาใช้จ่ายไปซื้อหาสิ่งจำเป็นในครอบครัว ในส่วนที่เกี่ยวกับค่ารักษาพยาบาลนำมาจากกฎหมายลักษณะผิดเมียบทที่ 122¹⁷

คำอธิบายของต้นร่างกล่าวว่า “มีหนี้สินอื่นๆอีกมากหลายซึ่งไม่เป็นหนี้ร่วมกันในระหว่างคู่สมรส เช่น หนี้ที่เกิดขึ้นด้วยกิจการงานอันฝ่ายใดได้กระทำไปฝ่ายเดียว หนี้สินซึ่งได้เกิดขึ้นอันเนื่องด้วยความผิดทางอาญาหรือละเมิด...ตามร่างข้างบนนี้ควรระลึกว่าหนี้สินซึ่งสามีได้ทำขึ้นโดยลำพังย่อมไม่เป็นหนี้ร่วมกันนี้เป็นการตรงข้ามกับลักษณะกู้หนี้บทที่ 21 ยกเว้นกรณีที่ระบุไว้ในมาตราข้างบนนี้ ย่อมเป็นการหลุมหลอว่ยในระวางกฎหมายเก่าและความเป็นไปในปัจจุบัน”¹⁸

ดังนั้นจึงอาจแปลความมุ่งหมายของการบัญญัติประเภทของหนี้ร่วมตามมาตรา 1482 ขึ้นก็เพื่อเป็นการคุ้มครองภริยามิให้ต้องร่วมรับผิดชอบในหนี้สินที่เกิดขึ้นโดยสามีในระหว่างสมรส เนื่องจากสามีมียอำนาจในการจัดการทรัพย์สินบริคณฑ์ตลอดจนการก่อหนี้สินได้โดยมิต้องได้รับความยินยอมจากภริยาจึงอาจทำให้ภริยาต้องมีความรับผิดชอบในหนี้สินนั้นร่วมด้วย จึงได้มีการกำหนดขอบเขตที่ภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกับสามีเอาไว้ว่า ภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกับสามีเฉพาะหนี้สินที่สามีก่อขึ้นในระหว่างสมรสตาม (1)-(4) เท่านั้น

ต่อมา เมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 พ.ศ.2519 ได้มีการแก้ไขข้อความเล็กน้อยเป็นมาตรา 1490 ที่บัญญัติว่า

“หนี้สินที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันให้รวมถึงหนี้ที่สามีภริยาก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างสมรสดังต่อไปนี้

- (1) หนี้เกี่ยวแก่การจัดกิจการอันจำเป็นในครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัว
- (2) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส
- (3) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

¹⁷ “...บิดามารดาหญิงรักษาโรคนั้นสิ้นทรัพย์เท่าใด ให้สามีนั่งใช้ทรัพย์แก่บิดามารดาหญิงนั้น เหตุบุตรบุตรทั้งหลายเมื่อน้อยบิดามารดา รักษา ครั้นมีเรือนแล้วผู้เป็นสามีหาการรักษา.”

¹⁸ รายงานการประชุมกรมการตรวจร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5, วันที่ 25 กันยายน พ.ศ.2476.

(4) หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน”

เมื่อมีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 10) พ.ศ.2533 ก็ได้มีการแก้ไขข้อความเฉพาะใน (1) เป็น “หนี้เกี่ยวแก่การจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควรแก่อัธภาพ” ส่วนข้อความใน (2) ถึง (4) ก็บัญญัติเหมือนเดิมทุกประการ ดังนี้

“มาตรา 1490 หนี้ ที่สามีภริยา เป็นลูกหนี้ร่วมกันนั้น ให้รวมถึง หนี้ที่ สามีหรือภริยา ก่อให้เกิดขึ้น ในระหว่างสมรส ดังต่อไปนี้

(1) หนี้เกี่ยวแก่การจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดูตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควร แก่อัธภาพ

(2) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส

(3) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

(4) หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้

สัตยาบัน”

จากตัวบทมาตรา 1490 หนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างสมรสและกฎหมายบัญญัติให้สามีและภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันตามบรรพ 5 ปัจจุบัน ได้แก่

ก) หนี้เกี่ยวกับการจัดการบ้านเรือนและจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดู ตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตรตามสมควรแก่อัธภาพ (มาตรา 1490 (1))

การจัดการบ้านเรือน (management of household affair) หมายถึง การดูแลรักษาบ้านเรือนให้อยู่ในสภาพที่ครอบครัวจะพักอาศัยอยู่ได้ด้วยความเป็นสุข เช่น การซ่อมแซมบ้านเรือน การทำความสะอาด จ้างคนรับใช้ จัดหาไฟฟ้าและน้ำประปา เป็นต้น¹⁹ ดังนั้นการกู้เงินไปชำระค่าปลูกสร้างและตกแต่งบ้าน หนี้ดังกล่าวจึงเป็นหนี้ร่วมกันระหว่างสามีภริยา²⁰

¹⁹ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เิงจรรทที่ 5, น.278.

²⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 1697/2538

ส่วนการจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัว (provision of necessities for the family) หมายถึง การจัดหาทรัพย์สินของทุกอย่างที่เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้ด้วย ความผาสุก เช่น จัดหาอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เครื่องเรือน ยานพาหนะ ฯลฯ²¹

การอุปการะเลี้ยงดู (maintenance) หมายถึง การจัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคเลี้ยงดูกันในครอบครัว ได้แก่ ค่าอาหารการกิน ค่าเครื่องนุ่งห่มหลับนอน ค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการยังชีพในครอบครัวโดยตรงและยังหมายความรวมถึง หนี้อันเกิดขึ้นเนื่องจากสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้กู้ยืมเงินมาลงทุนประกอบกิจการเพื่อหารายได้ มาอุปการะเลี้ยงดูครอบครัวด้วย เช่น สามีหรือภริยาได้กู้ยืมเงินมาลงทุนค้าขายหรือประกอบธุรกิจ เลี้ยงดูครอบครัว โดยอีกฝ่ายมิได้รู้เห็นยินยอมและให้สัตยาบัน น่าจะถือเป็นหนี้ค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ เพราะเป็นการก่อหนี้เพื่ออุปการะเลี้ยงดูครอบครัวโดยตรงเช่นกัน²²

การรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัว (medical expenses of the household) หมายถึง การจัดบริการทางการแพทย์สำหรับครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการเจ็บป่วยทางกาย ทางจิตใจ หรือทางพันธุกรรม²³ บุคคลในครอบครัวมีความหมายกว้าง หมายถึงสมาชิกในครอบครัวทั้งหมด มิได้หมายความแต่เฉพาะสามี ภริยา บุตร บิดา มารดา เท่านั้น แต่ยังหมายความรวมถึงบุคคลที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสามีภริยาคู่นั้น²⁴ เช่น คนรับใช้ในบ้าน และญาติพี่น้องที่มาอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูด้วย แต่หนี้ดังกล่าวไม่รวมถึงการที่สามีกู้เงินไปปรนเปรอภริยาน้อยเพราะภริยาน้อยไม่ใช่บุคคลในครอบครัว

²¹ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.278.

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 771/2508 (ประชุมใหญ่) สามีกู้เงินมาลงทุนทำการประมงหาเลี้ยงครอบครัว ย่อมเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1898/2512 สามีกู้เงินมาลงทุนซื้อรถยนต์มารับจ้างขนส่งผู้โดยสารซึ่งเป็นอาชีพหลักของครอบครัว นำรายได้มาใช้จ่ายในครอบครัวก็ย่อมเป็นหนี้ร่วมระหว่างสามี ภริยาด้วย

²³ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 6, น.278.

²⁴ เสณีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว มฤตก, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), น.137.

ค่ารักษาพยาบาล โดยเฉพาะการรักษาพยาบาลเกี่ยวกับความเป็นความตาย หรือ ความทุกข์
ทรมานของบุคคลในครอบครัว แม้จะเกินสมควรไปบ้างก็อาจต้องตัดสินใจทำ²⁵

การศึกษาของบุตร (expenses for education of the children) หมายถึงการศึกษาทั้ง
ทางวิชาการและวิชาชีพ เช่น บิดาไปกู้เงินมาเพื่อส่งบุตรเรียนปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย ถือว่า
เป็นหนี้ร่วมระหว่างสามีภริยา แต่การศึกษานี้จำกัดเฉพาะการศึกษาของบุตรเท่านั้นโดยไม่ต้อง
คำนึงว่าบุตรนั้นจะบรรลุนิติภาวะแล้วหรือไม่ หากเป็นการศึกษาของคู่สมรสเองแล้ว ต้องถือว่าเป็น
หนี้ส่วนตัวของฝ่ายนั้น เช่น ภริยากู้ยืมเงินมาเพื่อใช้เป็นค่าเล่าเรียนคอมพิวเตอร์ หนี้ดังกล่าวนี้เป็น
หนี้ส่วนตัวของภริยา²⁶ บุตรตามมาตรา 1482 นี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าควรหมายรวมถึงบุตรของอีกฝ่าย
หนึ่งที่ติดมาก่อนสมรสด้วย²⁷

หนี้ร่วมตามข้อนี้หากเกินสมควรแก่สภาพของครอบครัวแล้วส่วนที่เกินย่อมไม่ถือว่า เป็นหนี้
ร่วม ฝ่ายที่ก่อหนี้ต้องรับผิดชอบในส่วนที่เกินต่อเจ้าหนี้

นอกจากนั้น แม้ว่าคู่สมรสจะมีสัญญาก่อนสมรสหรือคำสั่งศาลที่ให้คู่สมรสฝ่ายใด ฝ่าย
หนึ่งมีอำนาจจัดการสินสมรสแต่เพียงผู้เดียว แต่มาตรา 1482 ได้มีข้อยกเว้นไว้ให้คู่สมรส ที่ไม่มี
อำนาจในการจัดการสินสมรสเลย ยังคงมีอำนาจที่จะจัดการบ้านเรือนและ จัดหา
สิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวได้ตามอัธยาศัย ทั้งนี้เพราะการจัดการบ้านเรือนหรือจัดหาสิ่งจำเป็น
สำหรับครอบครัวมีความสำคัญต่อการที่จะให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้ด้วยความสะดวกจึงจำเป็นที่สามี
หรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจในการจัดการได้โดยลำพัง²⁸

²⁵ โชค จารุจินดา, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัว,
(กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2516), น.220.

²⁶ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.279.

²⁷ ท่านอาจารย์โชค จารุจินดา ได้ให้ความเห็นไว้ว่า กรณีที่เป็นการศึกษาของบุตรของอีกฝ่าย
หนึ่งที่ติดมาก่อนสมรสไม่เป็นหนี้ร่วม เพราะไม่ใช่บุตรของอีกฝ่ายหนึ่ง และไม่ได้อยู่ในอำนาจ
ปกครองของอีกฝ่ายหนึ่งนั้น, โชค จารุจินดา, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25 , น.222.

²⁸ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.254.

ข) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส (มาตรา 1490(2))

เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 มาตรา 1482 บัญญัติว่า “หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินบริคนธ์” ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2519 ได้มีการแก้ไขถ้อยคำเป็น “หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส” แทน

หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส หมายถึงหนี้ที่เกี่ยวข้องพันกับตัวทรัพย์สินอันเป็นสินสมรสโดยตรง เช่น หนี้ที่เกิดจากการซ่อมแซมบ้านซึ่งเป็นสินสมรส และน่าจะหมายถึงหนี้ที่ก่อขึ้นเพื่อบำรุงให้สินบริคนธ์มีค่าหรือราคาเพิ่มขึ้นด้วย²⁹ รวมถึงหนี้ที่จะต้องชำระราคาค่าภาษีอากร ค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องคดีซึ่งเกี่ยวกับสินสมรส หนี้เกิดจากสัตว์ซึ่งเป็นสินบริคนธ์ไปทำ ความเสียหายแก่ผู้อื่น หนี้เกิดจากโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างชำรุดบกพร่องหรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นอันเป็นการกระทำละเมิดตามมาตรา 434 ทั้งนี้ต้องพิจารณาจากกฎหมายสารบัญญัติเป็นเรื่องๆไป³⁰ แต่หนี้ดังกล่าวต้องเป็นหนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรสอันเป็นผลแก่สามีและภริยาทั้งสองฝ่ายไม่ใช่ผลแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว³¹ ดังนั้น หนี้ที่จำเลยก่อขึ้นเป็นค่าใช้จ่ายในการกระทำของจำเลยเพื่อมุ่งหวังจะแบ่งเอาส่วนจากทรัพย์สินที่เป็นสินบริคนธ์ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเท่านั้น ต้องถือว่าเป็นหนี้ที่จำเลยก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว ไม่ใช่หนี้ร่วมตามข้อนี้³² กรณีที่ทรัพย์สินพิพาทเป็นทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างสมรสจึงเป็นสินสมรส หากสามีได้นำทรัพย์สินพิพาทไปจำหน่ายไว้กับธนาคารเพื่อค้ำประกันหนี้เงินกู้ของบุตรและผู้ร้องซึ่งเป็นภริยาได้ให้ความยินยอม หนี้จำนองที่เกิดขึ้นนั้นจึงเป็นหนี้ร่วมที่สามีภริยาจะต้องรับผิดชอบร่วมกัน³³

เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ.2478 มาตรา 1469 ได้บัญญัติให้สามีมีสิทธิฟ้องคดีเกี่ยวกับการสงวน บำรุง รักษาสินบริคนธ์ หรือเพื่อประโยชน์แก่สินบริคนธ์ได้ แต่หากภริยาจะฟ้องคดีเช่นนี้จะต้องได้รับอนุญาตจากสามีก่อน หรือมีสัญญาก่อนสมรสกำหนดไว้ให้ภริยาสามารถฟ้องคดีได้ ดังนั้นตามกฎหมายเดิม อำนาจในการฟ้องคดีเกี่ยวกับการสงวน บำรุงรักษาหรือเพื่อประโยชน์แก่สินสมรสตามกฎหมายเดิมจึงเป็นอำนาจของสามีแต่ผู้เดียว

²⁹ เสนีย์ ปราโมช, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 24, น.138.

³⁰ โชค จารุจินดา, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 25, น.224.

³¹ เพิ่งอ้าง.

³² คำพิพากษาฎีกาที่ 460/2507

³³ คำพิพากษาฎีกาที่ 5696/2533

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ.2519 ได้มีการแก้ไขอำนาจในการฟ้องคดีให้สามีหรือภริยาเพียงคนเดียวมีอำนาจที่จะฟ้องหรือต่อสู้คดีเพื่อประโยชน์แก่สินสมรสได้เท่านั้น (มาตรา 1477) เนื่องจากสินสมรสเป็นกรรมสิทธิ์รวมระหว่างสามีภริยา กฎหมายจึงถือหลักการในเรื่องกรรมสิทธิ์รวมตามมาตรา 1358 วรรคสอง ที่กำหนดให้เจ้าของรวมคนหนึ่งมีอำนาจการรักษาทรัพย์สินได้เสมอ³⁴ และได้แก้ไขให้หนี้อันเกิดจากการฟ้องหรือต่อสู้คดีเกี่ยวกับสินสมรสถือว่าเป็นหนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันอันเป็นการสอดคล้องกับมาตรา 1490(2)นี้³⁵

ค) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการทำงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน (มาตรา 1490(3))

การตีความความหมายของการทำงานที่ทำด้วยกันนั้น ข้อสำคัญมีอยู่ว่า เมื่อการทำงานที่ก่อให้เกิดรายได้มาใช้ด้วยกันในระหว่างสามีภริยาเป็นประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย หากตีความให้ความหมายแก่การทำงานที่ทำด้วยกันอย่างแคบโดยถือว่าไม่ใช่หนี้ร่วม เจ้าหนี้ก็จะบังคับเอาชำระหนี้ได้แต่จากทรัพย์สินของสามีภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ใช่ทั้งสองฝ่ายเป็นการเสียเปรียบเสียหายแก่เจ้าหนี้ ส่วนสามีหรือภริยาฝ่ายที่ไม่ต้องรับผิดก็จะอยู่ในฐานะผู้ได้และไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งคงไม่ใช่ความมุ่งหมายของกฎหมายที่จะให้เป็นเช่นนั้น³⁶ ดังนั้นการทำงานที่สามีภริยาทำด้วยกันตามข้อนี้จึงไม่จำเป็นต้องเป็นการลงมือทำด้วยกัน หรือทำอย่างเดียวกันในสถานที่เดียวกัน อาจมีการแบ่งหน้าที่กันทำคนละอย่างต่างสถานที่กันก็ได้ โดยหนี้ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นก่อนลงมือทำการงานหรือภายหลัง แต่ต้องเป็นหนี้เกี่ยวข้องกับการงานที่ทำ³⁷

การงานทุกอย่างที่สามีภริยาทำด้วยกันและเกิดเป็นหนี้ขึ้นเนื่องจากกิจการนั้นถือว่าเป็นหนี้ร่วมทั้งสิ้น เช่น สามีภริยาดังร้านขายของ สามีเป็นคนขายของหน้าร้าน ภริยาเป็นคนทำบัญชี การที่สามีไปซื้อสินค้ามาใส่ร้านโดยซื้อเข้ามา หนี้ค่าซื้อสินค้านี้เป็นหนี้ร่วม แต่ถ้าภริยากระทำการไปในฐานะเป็นตัวแทนสามี ภริยาไม่ต้องรับผิดในหนี้สินอันเกิดจากกิจการที่กระทำไปตามหน้าที่ตัวแทนหรือร่วมกับสามีเป็นตัวการ³⁸ หรือภริยาดังร้านรับจ้างตัดเสื้อโดยสามีรู้เห็นยินยอม

³⁴ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 5, น.239.

³⁵ วลัยพรรณ อินทวิมล, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 2, น.42.

³⁶ เสนีย์ ปราโมช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 24, น.140.

³⁷ โชค จารุจินดา, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 25, น.227.

³⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 964/2495

แล้วภริยาไปกู้เงินเพื่อลงทุนในร้านค้าโดยไม่ได้รับอนุญาตจากสามี สามีไม่ต้องรับผิดชอบด้วย³⁹ อย่างไรก็ตามหากสามีและภริยาทั้งสองคนประกอบการค้าร่วมกันในสถานที่เดียวกันทั้งสามีภริยาจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในหนี้สินที่ทำการค้าร่วมกันด้วย⁴⁰ หรือการที่จำเลยซึ่งเป็นภริยาผู้ร้องได้กู้เงินไปจากโจทก์เพื่อไปซื้ออุปกรณ์การก่อสร้างซึ่งสามีจำเลยกำลังทำงานอยู่นั้นผู้ร้องซึ่งเป็นสามีของจำเลยต้องรับผิดชอบร่วมด้วย จะปฏิเสธไม่รับผิดชอบหาได้ไม่⁴¹

ส่วนนี้จากการจัดการงานนอกสั่งและลามิควรรได้ ไม่มีตัวบทให้สามีภริยารับผิดชอบร่วมกันเหมือนในเรื่องละเมิด แต่การตีความตาม(3) น่าจะกินความไปถึงหนี้ดังกล่าวด้วย⁴²

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 800/2533 การที่จำเลยที่ 2 ได้ให้คำรับรองต่อธนาคารผู้ให้กู้ว่าจำเลยที่ 2 ทำงานเกษตรกับจำเลยที่ 1 ผู้เป็นสามีและรับผูกพันว่าเงินที่จำเลยที่ 1 กู้นั้นเป็นเงินที่นำไปเพื่อใช้ในการเกษตร หนี้เงินกู้ดังกล่าวจึงเป็นหนี้อันเกิดจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน แม้จำเลยที่ 2 ไม่ได้ลงลายมือชื่อในหนังสือกู้ร่วมกับจำเลยที่ 1 จำเลยทั้งสองก็มีฐานะเป็นลูกหนี้ร่วม

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1852/2535 จำเลยที่ 2 สามีโดยชอบด้วยกฎหมายของผู้ร้อง ทำสัญญาเบิกเงินเกินบัญชีกับโจทก์มีทรัพย์พิพาทจำนองเป็นประกันโดยผู้ร้องยินยอม และให้ผู้ร้องมีสิทธิเบิกจ่ายเงินจากบัญชีได้เพื่อนำเงินมาลงทุนทำการค้าขายพืชไร่ร่วมกัน ถือว่าเป็นหนี้ร่วมอันเกิดเนื่องจากการทำงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1490(3)

ง) หนี้ที่สามีหรือภริยาออกขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน (มาตรา 1490(4))

หนี้ร่วมตามข้อนี้มีลักษณะเป็นหนี้สามีหรือภริยาออกขึ้นเพื่อประโยชน์ของตนฝ่ายเดียวอันมีลักษณะเป็นหนี้ส่วนตัวและอาจออกขึ้นเพื่อประโยชน์ของฝ่ายตนแท้ๆ หรือเพื่อประโยชน์ของบุคคล

³⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 779/2496

⁴⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1045/2505 จำเลยกับสามีก่อนตายได้เคยกู้เงินบุคคลอื่นมาจัดทำเหมืองแร่โดยจำเลยเป็นผู้จัดการเหมืองแร่คนอื่นอีก นอกจากนี้จำเลยและสามียังมีหุ้นส่วนในเหมืองแร่คนอื่นอีกหลายแห่ง ดังนี้ แสดงว่าจำเลยและสามีมีอาชีพร่วมกันในทางค้าแร่ ฉะนั้น เมื่อสามีไปกู้เงินมาเพื่อทำเหมืองแร่ระหว่างสมรสจึงต้องฟังว่ากู้เงินมาเพื่ออาชีพร่วมกัน เมื่อนำสืบไม่ได้ว่าสามีไปเป็นการส่วนตัว หนี้เงินกู้จึงเป็นหนี้ร่วม

⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1272/2501

⁴² เสนีย์ ปราโมช, อ้างแล้ว เจริญธรรมที่ 24, น.142.

ที่สามอันเป็นฝ่ายของตนก็ได้⁴³ หากภายหลังก่อนนั้นแล้วคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ให้สัตยาบันก็จะมีผลทำให้กลายเป็นหนึ่งร่วม แต่หากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่ให้สัตยาบันนั้นนั้น ก็จะเป็นหนึ่งส่วนตัวของฝ่ายที่ก่อนนั้นแต่ผู้เดียว

อย่างไรก็ตามหนึ่งร่วมตามข้อนี้จะต้องเป็นหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างสมรส ถ้าเป็นหนึ่งที่เกิดขึ้นก่อนสมรส แม้ต่อมาภายหลังสมรสแล้วคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบันก็ตาม ก็ถือว่ายังเป็นหนึ่งส่วนตัวของฝ่ายที่ก่อให้เกิดหนึ่งขึ้นดั้งเดิมนั้นเองไม่กลายเป็นหนึ่งร่วมไปได้⁴⁴

ในเรื่องของการให้สัตยาบันกฎหมายมิได้บัญญัติว่าจะต้องทำอะไร ฉะนั้นแม้กิจการที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นหนังสือหรือจดทะเบียน คู่สมรสก็ให้สัตยาบันด้วยปากเปล่าได้ หรือกรณีที่สามารถได้ลงชื่อให้ความยินยอมไว้ในหนังสือซึ่งภริยาเป็นผู้ทำนั้น ก็เป็นหลักฐานพอถือได้ว่าเป็นหนึ่งร่วมได้ นอกจากนั้นการให้สัตยาบันอาจเป็นการให้สัตยาบันโดยปริยายก็ได้⁴⁵ เช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1364/2495 เมื่อข้อเท็จจริงฟังว่า จำเลยที่ 2 ได้ลงชื่อรับรู้ในเรื่องหนี้สินรายนี้ ก็เท่ากับจำเลยที่ 2 ยอมรับรองหรือให้สัตยาบันโดยปริยาย จำเลยที่ 2 จึงต้องร่วมรับผิดชอบ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 699/2482 การให้สัตยาบันเป็นนิติกรรมอันหนึ่งต่างหากจากการให้ความยินยอม กฎหมายซึ่งบังคับเกี่ยวกับแบบแห่งการให้ความยินยอมนั้นไม่บังคับถึงการให้สัตยาบันด้วย การให้สัตยาบันจึงไม่ต้องทำเป็นหนังสือ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2107/2543 จำเลยที่ 1 ทำสัญญากู้เงินไปจากโจทก์ โดยจำเลยที่ 3 สามีมของจำเลยที่ 1 ลงลายมือชื่อในหนังสือให้ความยินยอมซึ่งมีข้อความว่า ตนยินยอมให้จำเลยที่ 1 ทำนิติกรรมทุกอย่างกับโจทก์ได้ ดังนี้ถือว่าจำเลยที่ 3 ร่วมรับรู้หนี้ที่จำเลยที่ 1 ก่อให้เกิดขึ้นได้ให้สัตยาบันในหนี้ดังกล่าว จึงเป็นหนึ่งร่วมที่จำเลยที่ 1 และจำเลยที่ 3 ต้องรับผิดชอบร่วมกัน

ความหมายของคำว่า “สัตยาบัน” ตามข้อนี้มีความเห็นที่แตกต่างกันออกไป โดยแนวความเห็นหนึ่งมีความเห็นว่า คำว่า “สัตยาบัน” นั้นไม่ได้ใช้เฉพาะมาตรานี้ แต่ได้ใช้ในประมวลกฎหมายแพ่งทั่วไป และหมายถึงกรณีที่การกระทำที่ในขณะกระทำลงเป็นการกระทำที่ปราศจากอำนาจ แต่ภายหลังได้มีการรับรองเพื่อให้การนั้นมีผลใช้บังคับได้ สำหรับกรณีที่สามีมและภริยาจะต้องเป็นลูกหนึ่งร่วมกันนี้ มาตรา 1482 ได้กำหนดไว้เป็น 4 กรณี และโดยที่มีลักษณะเป็นข้อยกเว้นจากหลักทั่วไปเรื่องทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา ตามหลักกฎหมายในการตีความจึงต้องถือว่าบัญญัติไว้ครบถ้วนแล้ว จะตีความออกไปในลักษณะที่สามีมหรือภริยาเสียเปรียบหาได้ไม่

⁴³ โชค จารุจินดา, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 25, น.231.

⁴⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2618/2524

⁴⁵ ประสพสุข บุญเดช, อ้างแล้ว เชิงอรรถที่ 5, น.287.

จึงต้องตีความตรงไปตรงมาตามถ้อยคำที่ว่า หมายถึงการที่สามีหรือภริยาได้ให้สัตยาบันที่จะยอมเป็นลูกหนี้ร่วมกัน คือมาให้คำรับรองที่จะเป็นลูกหนี้ร่วมกันในเวลาภายหลังเท่านั้น”⁴⁶

ส่วนการให้สัตยาบันในอีกแนวความเห็นหนึ่งนั้น ได้ปรากฏไว้ในหมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 2594/2516 ว่า สามีให้สัตยาบันนั้นมีความหมายในทางรับรองการที่ได้กระทำไปโดยไม่ถูกต้อง กลับเป็นการกระทำที่ถูกต้อง แต่คดีนี้เมื่อ ม. (สามี) ยินยอมให้ ด. (ภริยา) ฟ้องความแล้ว ม. ก็ไม่ได้ทำอะไรขึ้นอีก อันจะถือได้ว่าเป็นการให้สัตยาบันในการกระทำของ ด. โดยเฉพาะการให้สัตยาบันตามมาตรา 1482(4) ความตอนต้นในอนุมาตรา นั้นที่ว่า “หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว” ย่อมทำให้ความหมายของ “สัตยาบัน” เป็นไปในทางตรงกันข้าม คือว่าฝ่ายหนึ่งยอมรับรองให้ถือเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตนด้วย อันเป็นการยอมรับผูกพันตามที่ฝ่ายแรกได้กระทำไปนั่นเอง สำหรับคดีนี้การที่ ม. สามียอมรับผูกพันตนในการกระทำของ ด. ภริยาไว้ล่วงหน้า ก็ย่อมมีผลเหมือนกันกับปล่อยให้ ด. ทำไปแล้ว ม. ไปให้สัตยาบันในภายหลังย่อมอยู่ในความประสงค์ของกฎหมายให้เป็นหนี้ร่วมเหมือนกัน การยินยอมล่วงหน้ากับสัตยาบันภายหลังจึงไม่น่ามีผลตามมาตรา 1482 แตกต่างกัน⁴⁷

หลักการสำคัญคือการให้สัตยาบันตาม (4) เป็นกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งที่มีได้ก่อนนี้ยินยอมที่จะรับผิดชอบในหนี้ที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งทำโดยยอมผูกพันตัวเองในลักษณะการเข้าเป็นลูกหนี้ร่วมด้วย แต่ความเห็นแรกเห็นว่าการให้สัตยาบันจะต้องเป็นการรับรองผูกพันตนด้วย ในภายหลังจากที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก่อหนี้เท่านั้น โดยการให้การรับรองล่วงหน้าไม่ถือเป็นการให้สัตยาบัน แต่ถือเป็นการให้มีอำนาจทำได้ด้วยตนเองตามกฎหมาย ส่วนความเห็นที่สองเห็นว่าการยินยอมล่วงหน้าหรือให้สัตยาบันในภายหลังก็มีผลเป็นการผูกพันคู่สมรสฝ่ายที่ให้อินยอมล่วงหน้าหรือให้สัตยาบันเป็นลูกหนี้ร่วมเช่นกัน

ผู้เขียนเห็นว่าการตีความหมายของการให้สัตยาบันนั้น น่าจะตีความตามความเห็นแบบแรกมากกว่า ด้วยการให้สัตยาบันดังกล่าวนี้ ควรจะเป็นการให้สัตยาบันภายหลังการทํานิติกรรมของคู่สมรสแล้ว เพื่อเป็นการคุ้มครองสามีหรือภริยาฝ่ายที่ให้สัตยาบันให้ได้รับรู้ถึง การที่คู่สมรสของตนได้ก่อหนี้อะไรไว้ก่อนที่ตนเองจะได้เข้าผูกพันตนเป็นลูกหนี้ร่วมด้วย เห็นได้จากปัจจุบันการทํานิติกรรมสัญญาต่างๆของบุคคลผู้สมรสแล้ว ทางสถาบันการเงินมักจะให้ คู่สมรสของผู้ที่ทํานิติกรรมลงชื่อในหนังสือยินยอมให้คู่สมรสทํานิติกรรมกับสถาบันการเงิน เป็นต้น

⁴⁶ หยุต แสงอุทัย, หมายเหตุ ท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 521/2494.

⁴⁷ จิตติ ดิงศภัทย์, หมายเหตุ ท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 2594/2516.

หนี้ร่วมที่กำหนดไว้ใน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 นั้นถือได้ว่าเป็น บทบัญญัติที่ทำให้ทั้งสามีและภริยาต้องตกอยู่ในฐานะเป็นลูกหนี้ร่วมกับอีกฝ่าย จึงเป็นบทบัญญัติ ลักษณะคุ้มครองส่วนแบ่งทรัพย์สินของคู่สมรสแต่ละฝ่ายเพื่อนำไปจ่ายให้แก่เจ้าหนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับหนี้ร่วมที่อีกฝ่ายไม่ได้มีส่วนก่อตั้งขึ้นมาด้วย หนี้ร่วมจึงเป็นข้อยกเว้นของระบบทรัพย์สิน ระหว่างสามีภริยา ด้วยเหตุนี้หากหนี้ใดไม่เข้าลักษณะของหนี้ร่วมแล้วต้องถือว่าเป็นหนี้ส่วนตัวของ คู่สมรสฝ่ายที่ก่อตั้งขึ้นมา โดยสรุปแล้วหนี้ส่วนตัวคือหนี้ ของสามีภริยาที่ไม่เข้าลักษณะของหนี้ ร่วมตามมาตรา 1490 นั่นเอง

ในขณะที่หนี้ร่วมเป็นหนี้ที่สามีภริยาก่อขึ้นในระหว่างสมรส แต่หนี้ส่วนตัวนั้นอาจจะเกิดขึ้น ก่อนหรือหลังการสมรสก็ได้⁴⁸

อย่างไรก็ตาม นอกจากหนี้ร่วมตามมาตรา 1490 (1)-(4) แล้ว ยังมีหนี้ร่วมที่สามีภริยาต้องรับผิดชอบร่วมกันในกรณีอื่นๆอีก ซึ่งอาจเป็นหนี้ที่ก่อตั้งก่อนหรือในระหว่างเป็นสามีภริยากัน ก็ได้ และไม่ จำกัด้ว่าหนี้นั้นจะมีมูลเหตุจากเหตุใด เช่น หนี้ที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันจากมูลละเมิดตามมาตรา 432 และ มาตรา 429 เป็นต้น⁴⁹

4.3 การบังคับชำระหนี้ของสามีภริยา

แบ่งเป็น 2 กรณีคือ

4.3.1 การบังคับชำระหนี้ส่วนตัว

⁴⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1605-1606/2537 ขณะที่จำเลยที่ 1 ไปติดต่อขอสินเชื่อจากโจทก์ จำเลยที่ 1 กับผู้ร้องได้แยกกันอยู่และจำเลยที่ 1 ไม่ได้นำเงินสินเชื่อที่ได้รับจากโจทก์ไปใช้อุปการะ เลี้ยงดูผู้ร้อง หนี้ที่จำเลยที่ 1 เป็นหนี้โจทก์ เป็นหนี้ที่จำเลยที่ 1 ก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ของจำเลยที่ 1 ฝ่ายเดียวจึงไม่ใช่หนี้ร่วมระหว่างจำเลยที่ 1 กับผู้ร้องตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1490 ผู้ร้องจึงมีสิทธิขอถอนส่วนจากเงินที่ขายทอดตลาดที่ดินพร้อมสิ่งก่อสร้างได้กึ่งหนึ่งใน ฐานะคู่สมรสผู้ถือกรรมสิทธิ์ร่วมตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 287 คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1510/2522 สามีเอาที่ดินสินสมรสไปจำนองเอาเงินไปปรนเปรอภริยาน้อย หนี้นี้ไม่เป็นหนี้ร่วมตามป.พ.พ. 1482 (1) ที่ใช้อยู่ขณะนั้น

⁴⁹ ซาติชาย อัครวิบูลย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วย ครอบครัว, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2552), น.283.

วิธีการบังคับชำระหนี้ส่วนตัว ได้มีบทบัญญัติมาตรา 1488 ว่า “ถ้าสามีหรือภริยาต้อง รับผิดชอบ เป็นการส่วนตัวเพื่อชำระหนี้ที่ก่อไว้ก่อนหรือระหว่างสมรสให้ชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวของฝ่าย นั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ชำระด้วยสินสมรสที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น”

ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. ซึ่งเป็นสามีของ นาง ข. ได้กู้ยืมเงินนาย ค. มาเพื่อซื้อเครื่องบินมา ขับเล่น ซึ่งหากพิจารณาตามรายได้และตามฐานะของนาย ก. แล้ว เป็นการซื้อมาเกินควรแก่ ทัศนภาพ เมื่อนาย ค. จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้หนี้ ส่วนที่เกินกว่าทัศนภาพ นาย ก. ต้องรับ ผิดเป็นการส่วนตัว นาย ค. ชอบที่จะเรียกร้องให้นาย ก. ชำระหนี้ด้วยสินส่วนตัวก่อน เมื่อไม่พอ จึงให้ชำระด้วยสินสมรสในส่วนที่เป็นของนาย ก. แต่นาย ค. จะบังคับเอาจากสินสมรสของ นาง ข. ซึ่งเป็นภริยาของ นาย ค. ไม่ได้

จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้กำหนดลำดับของทรัพย์สินที่เจ้าหนี้จะสามารถยึดเพื่อบังคับชำระหนี้ ไว้อย่างชัดเจน คือจะต้องบังคับชำระหนี้จากสินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายที่ก่อหนี้สินก่อน หากยังไม่ พอแก่การชำระหนี้ จึงจะสามารถนำสินสมรสส่วนของฝ่ายนั้นออกมาชำระได้ เจ้าหนี้จะข้ามลำดับ ไปบังคับเอาจากสินสมรสก่อนไม่ได้ แม้ว่าอาจจะบังคับชำระหนี้ได้ทั้งก่อนจากสินสมรสขึ้นเดี๋ยวนั้น ที่มีมูลค่าสูงแทนที่จะไปบังคับเอาจากสินส่วนตัวหลายชิ้นที่มีมูลค่าน้อยก็ตาม เพราะคู่สมรสอีกฝ่าย หนึ่งไม่ได้เป็นผู้ก่อหนี้ด้วย การที่เจ้าหนี้จะไปบังคับเอาจากสินสมรสเลยจะเป็นการทำให้คู่สมรส ฝ่ายหลังนี้เดือดร้อนในทางทรัพย์สินโดยไม่ยุติธรรม นอกจากนี้สินสมรสเป็นทรัพย์สินหลักที่ ครอบครัวจะได้ใช้ประโยชน์ในกิจการที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตครอบครัวให้สงบสุข การต้องเอา ไปชำระหนี้ส่วนตัวต่างๆ ที่ยังมีสินส่วนตัวของฝ่ายที่ก่อหนี้เหลือพอแก่การชำระหนี้ ย่อมเป็นการ ขัดต่อความสงบสุขของสมาชิกในครอบครัว

4.3.2 การบังคับชำระหนี้ร่วมของสามีภริยา

วิธีบังคับชำระหนี้ในกรณีหนี้ร่วมของสามีภริยา จะต้องรับผิดชอบร่วมกัน ได้มีบทบัญญัติใน มาตรา 1489 ว่า “ถ้าสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน ให้ชำระหนี้หนี้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของ ทั้งสองฝ่าย”

เมื่อพิจารณาตามตัวบทแล้วเห็นได้ว่าไม่ได้มีการจัดลำดับการบังคับชำระหนี้ก่อนหลังเอาไว้ เหมือนการบังคับชำระหนี้ในกรณีหนี้ส่วนตัวตามมาตรา 1488 ฉะนั้น ถ้าสามีภริยา เป็นลูกหนี้ ร่วมกัน เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย

โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะต้องบังคับชำระหนี้เอาจากประเภทใดก่อนและหลัง เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้จากทรัพย์ที่เป็นสินส่วนตัวของของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนครบจำนวนหนี้ก็ได้

ตัวอย่าง นาย ก. และนาง ข. เป็นสามีภริยากัน ได้ร่วมกันกู้ยืมเงินของ นาย ค. เพื่อนำมาชำระค่าไฟ และค่าน้ำประปา รวมถึงค่าศึกษาเล่าเรียนบุตร ดังนี้ นาย ค. มีสิทธิฟ้องให้นาย ก. และนาง ข. ชำระหนี้ได้ โดยอาจเรียกให้นาย ก. ชำระหนี้จากสินส่วนตัวของนาย ก. ก่อน ถ้าไม่พอก็อาจเรียกให้นาง ข. ชำระหนี้จากสินส่วนตัวของนาง ข. หากยังไม่พอ ก็อาจเรียกเอาจากสินสมรส หรือจะเรียกให้ชำระหนี้จากสินสมรสก่อน หากไม่พอก็อาจเรียกจากสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่ายได้

นอกจากนี้หนี้ร่วมระหว่างสามีภริยาต้องรับผิดชอบร่วมกันนั้น แม้จะหย่าและแบ่งทรัพย์และความรับผิดชอบในหนี้สินต่อกันแล้วก็ไม่มีความกระทบกระเทือนถึงสิทธิของเจ้าหนี้ในอันที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากสามี หรือภริยา หรือทั้งสองคน ทั้งนี้เพราะเจ้าหนี้มีสิทธิตามมาตรา 219 ที่จะบังคับชำระหนี้เอาจากสามีภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งโดยสิ้นเชิง หรือเอาจากทั้งสามีและภริยาทั้งสองฝ่ายก็ได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันแล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิบังคับชำระหนี้จากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย โดยจะยึดสินส่วนตัวก่อนสินสมรสก็ได้ ไม่ว่าสินส่วนตัวนั้นจะเป็นของฝ่ายใดก็ตาม กรณีดังกล่าวนี้ หากเจ้าหนี้ไม่ได้ฟ้องคู่สมรส อีกฝ่ายหนึ่งเป็นคู่ความในคดีก็จะนำยึดสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นไม่ได้ แม้จะเป็นลูกหนี้ร่วมก็ตาม เพราะคำพิพากษาดังกล่าวไม่ผูกพันคู่สมรสที่ไม่ได้ถูกฟ้องคดี ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 145 วรรคสอง

ในเรื่องนี้อาจารย์เสนีย์ ปราโมช ได้เคยความเห็นในเรื่องดังกล่าวไว้ โดยอธิบายว่าตามความยุติธรรมแล้ว หนี้ร่วมก็ควรที่จะบังคับกับสินสมรสก่อน แต่เมื่อกฎหมายไม่ได้กำหนดลำดับเอาไว้ ก็ไม่สามารถตีความว่าให้เป็นการกำหนดลำดับทรัพย์สินในการบังคับชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหายได้ ดังที่กล่าวไว้ว่า “ว่ากันตามเหตุผลและความเป็นธรรม เมื่อหนี้ระหว่างสามีภริยาเป็นหนี้ร่วม คู่ก็ยุติธรรมดีที่จะบังคับเอากับสินบริคณห์ก่อน เมื่อไม่พอจึงบังคับเอาจากสินส่วนตัว ในทางตรงข้าม เมื่อเป็นหนี้ก่อนสมรส ซึ่งเทียบได้กับหนี้ส่วนตัวก็ชอบด้วยเหตุผลและความยุติธรรมอีกเหมือนกันที่จะให้บังคับเอาจากสินส่วนตัวที่เป็นส่วนของคู่สมรสที่เป็นหนี้ก่อน เพื่อป้องกันไม่ให้ทรัพย์สินบริคณห์ต้องแตกแยกออกจากกัน แต่ที่ว่ามานี้ว่ากันตามความยุติธรรม เมื่อกฎหมายไม่ได้จัดลำดับไว้เหมือนในมาตรา 1479⁵⁰ (มาตรา 1488 ปัจจุบัน) จะเอามา

⁵⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 มาตรา 1479 ถ้าสามีหรือภริยาต้องใช้นี้เป็นส่วนตัว ให้ใช้สินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ใช้สินบริคณห์ที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น

บังคับเป็นกฎหมายให้เสียหายหรือเสื่อมความสะดวกแก่เจ้าหน้าที่ยอมเป็นเรื่องที่จะทำได้ยากอยู่เหมือนกัน และเจ้าหน้าที่ยอมเถียงได้ตรงๆว่าถ้าเป็นความประสงค์ที่จะให้มีการจัดลำดับทรัพย์สินเอาไปใช้หนี้สำหรับกรณีตามมาตรา 1480⁵¹ (มาตรา 1489 ปัจจุบัน), 1481⁵² (มาตรา 1488 ปัจจุบัน) แล้ว กฎหมายจะต้องบัญญัติไว้เหมือนในมาตรา 1479 เมื่อไม่บัญญัติไว้ชัดเจน ดังนั้นภาษาที่เขียนไว้กลับกันในมาตรา 1480, 1481 อาจเป็นเรื่องกลอนพาไปก็ได้”⁵³

⁵¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 มาตรา 1480 ถ้าสามีภริยาต้องรับผิดชอบใช้หนี้ร่วมกัน ให้ใช้สินบริคณห์และสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย

⁵² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 พ.ศ. 2478 มาตรา 1481 หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อไว้ก่อนสมรส ให้ใช้จากสินส่วนตัวและสินบริคณห์ของฝ่ายนั้น

⁵³ เสนีย์ ปราโมช, อ้างแล้ว *เชิงอรรถที่ 24* , น.144-145